

בעמק איילון

פרשת בשלח • ה'תשפ"ד • שנה רביעית • 136

במה לתורת רבני ואברכי גני איילון

אגדה

שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על שפת הים

"ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו". (מ"ב סי' נ"א ס"ק י"ז). קריעת ים סוף נחשב בדברי חז"ל ובמשמעות הכתובים כנס הגדול ביותר בכל ניסי יציאת מצרים. וכמו שאמרו במדרש (מכילתא דר' ישמעאל) ר' יוסי הגלילי אומר מנין שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות, במצרים מה הוא אומר אצבע אלקים היא ועל הים מהו אומר וירא ישראל את היד הגדולה, כמה לקו באצבע עשר מכות אמור מעתה במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות... ויראו העם את ה', לשעבר במצרים לא היו יראים ה' אבל כאן ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. כיצד אירוע ענקי וחד פעמי בדברי ימי עמנו ניתן לדמות אותו בדעתנו ככאלו באותו היום עבר בים".

מה היא משמעות מנין המכות אשר לקו במצרים עשר מכות ועל הים חמשים מכות, ובפרט אשר לא מצאנו בחז"ל את פירוט הניסים שנמנו במנין חמשים מכות מלבד לשון הכתוב "אצבע אלקים" ו"היד הגדולה". מה היא המשמעות של אצבע אלקים לעומת היד הגדולה, האם ישנו מדד לקבוע גודלו של נס.

התגלות האלוהית ביציאת מצרים נבנתה בהדרגה. ראשיתה בשליחותו של משה רבינו ודבריו אל בני ישראל הנתונים במיצר השבי המצרי "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את ענינם", ומכוחה של שמיעה זו הגיעו לקריעת ים סוף שם זכו לראיה "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים. וכדברי רש"י, זה קלי, ככבודו נגלה עליהם והיו מראים אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים. תנו רבנן דרש רבי יוסי הגלילי בשעה שעלו ישראל מן הים... עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו ותינוק שמט דד מפיו ואמרו זה קלי ואנוהו, שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עז (סוטה ל).

אמרו במדרש (ילקוט"ש) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ללמדך שכל המאמין ברועה ישראל כאלו מאמין במי שאמר והיה העולם. האמונה בשליחותו וההכרה שכל דבריו המה דברי אלקים חיים. כמ"ש בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו (במדבר י"ב) לא נאמר אדבר אליו אלא אדבר בו, שכינה מדברת מתוך גרונו של משה (מדרש). ויעשו כן, פירש"י להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם.

הכלית ניסי יציאת מצרים הם "וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים". "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתני בם וידעתם כי אני ה'". כל לימוד וקניני דעת נבנים אריח ע"ג לבינה. וישמעו כי פקד - וירא ישראל את היד הגדולה, שמיעה תחילה ועל גבה מגיעה הראיה, כאשר קריעת ים סוף הינה פרק הסיום של השיעור הגדול אשר הנחיל הקב"ה לעמו.

כאשר זוכים לראיה זכה ועמלים לשמר את המושכלות אשר נרכשו בעמל וביגיעת פרקי הגלות והגאולה ניתן לחיות ולראות בעיני רוחו של המתבונן את אותה התגלות בכל עת ובכל שעה, אמירת שירת הים בכל יום הינה חזרה יומית על סיום אותו שיעור אשר נלמד ונרכש בקנייני נצח. מי שזוכה לכך ורואה את עצמו בכל דור ודור כאלו הוא

דבר העמק

מורנו המרא דאתרא הגר"א ברוידא שליט"א

הלכה

בדין לחם משנה

איתא בשו"ע (או"ח קס"ז ט"ו) אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע. [וכ' הרמ"א דמותר לתת לכל אחד חלקו קודם שאוכל הוא, והם ימתינו עד שיאכל הוא]. ואם כל אחד אוכל מככרו ואין כולם זקוקים לככר שביד הבוצע רשאים לטעום קודם. ואם הוא שבת [והו"ה יו"ט-מ"ב] צריך שיהא לפני המסובים לחם משנה חוץ ממה שלפני הבוצע, ואז יהיו רשאים לטעום קודם הבוצע.

וכתב במ"ב (ס"ק עו) מה שאין רשאים לטעום היינו כשיצאו בברכת הבוצע. ובפמ"ג מצדד דאפילו אם כל אחד מברך לעצמו, כיון שכולם זקוקים לככרו של הבוצע אין זה מדרך הכבוד לטעום קודם שיטעום הוא. וכוננת הדברים מבואר בהמשך דבריו שלא יבצעו מהככר שלפני המברך ויטעמו קודם שיטעם הוא. ואעפ"כ רשאי המברך לבצוע ולחלק למסובין קודם שיטעם בעצמו דלדעתו אין זה הפסק כיון דהוי צורך הסעודה.

ובמ"ב ס"ק ע"ט הביא דעת הט"ז דאין כדאי להבוצע שיחלק לכל אחד חלקו אחרי שאינם רשאים לטעום מהם עד שיטעום הוא תחלה א"כ נחשב לו הדבר להפסק בין הברכה לאכילה וזה אסור לכתחלה אלא יראה לטעום קודם ואח"כ יחלק לכל אחד מהם, וכ"כ שאר אחרונים.

ובמש"כ השו"ע דביש לכ"א כיכר בפ"ע יכול לטעום קודם למברך, ביאר המ"ב דהיינו דווקא שיש לפנייהם ככר שלם דאל"כ עדין צריכין הם לכיכרו כיון ששלו שלם ודינא הוא לברך על שלם ולא על פרוסה. ואם יש להם שלם רשאים לטעום קודם אע"פ שהם יוצאים בברכת המברך.

ויל"ע דכיון שיוצאים בברכה מהמברך הרי אם יפסיק בין ברכתו לאכילתו יצטרך לחזור ולברך וא"כ יהיו חייבים להמתין שיטעם בראשונה, דאל"כ יתכן שיפסיק ולא חלה ברכתו ויצטרך לחזור ולברך ונמצא שאכלו בלא ברכה. אמנם מבואר בשעה"צ (ס"ק ס"ט) דהברכה חלה על כל אחד בפני עצמו מדין שומע כעונה וכיון שאוכל מככרו כבר נתקמה הברכה, וא"כ אפי' ישח המברך אח"כ לא יהיה זה הפסק למסובין כיון שאינם צריכים לככרו.

ובשבת לא יטעם מככר שלפניו אע"פ שהוא שלם כיון דחייבים לטעום מלחם משנה דווקא, ואף שבפועל אוכל רק מככר אחד אבל צריך לטעום מהמברך שברכתו חלה על הלחם משנה ולא מככר אחת שלא נתקיים בה משנה לחם, ודוקא אם יש לפניו לחם משנה רשאי לטעום קודם למברך כיון שא"צ לו.

וצ"ב כיון שיש לפניו ככר שלימה ושמע הברכה מפי המברך על לחם משנה אמאי בעינן שיאכל דווקא מהככר של המברך, ומדוע לא די בזה שהברכה נעשתה על לחם משנה ועכשיו יאכל מככר ברכה זו מככר שלפניו.

בענין טלטול תפילין בשבת

וצריך ביאור דהמשנה ברורה בעצמו בסימן ש"ח (סק"י, ובביה"ל שם) כתב שכלי שעיקר מלאכתו לאיסור אף שיש לו גם תשמישי היתר נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, ואם כן חוזרת הקושיא איך הרמ"א מתיר לטלטל תפילין בשבת הרי עיקר השימוש שלהם זה להניחם עם כוונה לשם מצווה שזה דבר שאסור לעשותו בשבת, ואם כן צריך להיות דינם ככלי שמלאכתו לאיסור.

ונראה לומר ביאור חדש בדברי הביאור הלכה, שכל הדין של כלי שמלאכתו לאיסור זה כלי שעומד לשימוש שאסור בשבת מחמת עצם עשייתו בלי קשר למחשבה של האדם, ובזה באמת תלוי מה עיקר השימוש של הכלי, משא"כ תפילין שאיסור הנחתם תלוי במחשבה לא נחשב כלל מלאכתו לאיסור, שהאיסור אינו מחמת השימוש בהם אלא מחמת המחשבה, ולכן לא אכפת לנו שעיקר השימוש שלהם לאיסור כי האיסור אינו מחמת השימוש ולא נחשב כלי שמלאכתו לאיסור.

והיה נראה לדון ולתרוץ את קושיית האחרונים באופן אחר, שכל הדין של כלי שמלאכתו לאיסור היינו שמלאכתו לדבר שאסור לעשותו מחמת איסור שבת, משא"כ תפילין שהאיסור להניחם מחמת בל תוסיף או מחמת זלזול בשבת ולא מחמת מלאכה האסורה לא ייחשב כלי שמלאכתו לאיסור.

אך אי אפשר לומר כן, שהרי מבואר בפוסקים שסנדל המסומר שאסור ללבושו בשבת נחשב כלי שמלאכתו לאיסור אף שאין איסורו מחמת מלאכת שבת אלא מחמת איסור חיצוני, וכן בגד שעטנו נתבאר בפוסקים שיש לו דין של כלי שמלאכתו לאיסור אף שאיסור לבישתו אינו מחמת שבת אל מחמת איסור שעטנו, ויש להאריך בכל זה עוד.

כתב הרמ"א בסימן ש"ח סעיף ד' שמותר לטלטל תפילין בשבת לכל צורך, ודינם ככלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו לכל צורך אף לצורך הכלי כדי שלא ייגנב או יינזק, ולא ככלי שמלאכתו לאיסור שאסור לטלטלו אלא אם כן מטלטלו לצורך גופו ומקומו, והיינו לצורך שימוש האדם בגוף החפץ או במקום של החפץ.

והקשו הפוסקים על הרמ"א איך הוא פסק שמותר לטלטל תפילין בשבת, והרי השולחן ערוך בסימן ל"א פסק שאסור להניח תפילין בשבת, ע"ש שפסק כן ע"פ דברי הזוהר שמפליג מאוד באיסור הנחתן בשבת, בגלל ששבת היא עצמה אות, ואם מניח בה תפילין שהם אות אחר זה זלזול לאות

שלה, ובמשנה ברורה שם כתב שמלבד מהאיסור מחמת הזלזול יש גם איסור נוסף של בל תוסיף, וא"כ קשה שצריך להיות דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, שאסור לטלטלם בשבת אלא אם כן זה לצורך גופם ומקומם [דהיינו שצריך את המקום שלהם או שצריך להשתמש בהם כקמיע לשמירה].

ותירץ הביאור הלכה בסימן ל"א שהרמ"א סובר שכל האיסור להניח תפילין בשבת זה רק כשמכוון לשם מצוה דאז מקיים מצווה בהנחתם, אבל אם מכוון שלא לשם מצווה שאז לא מקיים מצווה בהנחתם אין בזה איסור לא משום לאו דבל תוסיף ולא משום זלזול, ולכן סובר הרמ"א שאין איסור לטלטלם בשבת אף שלא לצורך גופם ומקומם.

ובפשטות נראה שכוונת הביה"ל ע"פ דבריו בסימן ש"ח (סק"כ) שכלי שמלאכתו גם להיתר וגם לאיסור אדם לא מקצה דעתו ממנו ומותר לטלטלו לכל צורך, ולכן גם בתפילין כיון שיש אופן שאין איסור בהנחתם אם כן נחשבים כלי שמלאכתו להיתר ולאיסור שמותר לטלטלם לכל צורך.

מים עמוקים מתורת רבני ואברכי השכונה שליט"א

הרב שלמה צדוק זייבלד שליט"א

איסור טלטול בערב שבת

ולהלן בגמ' הביאו דאף שאסור להוציא ע"ש מחט וכל דבר בידו מ"מ תפילין יכול להוציא דכיון שמצווה לא להסיח דעתו לא חיישינן שמא ישכח.

נמצא דגזרו חז"ל לא להוציא ע"ש בידו לרה"ר שמא ישכח ויוציא בשבת ונשנו בו ב' התירים, האחד דתפילין מותר, השני בהוצאה דרבנן נחלקו אביי ורבא אם יש בו גזירה לגזירה.

ולכאן דברי הגמ' צ"ב כדהק' רבינו ירוחם הובא בב"י סי רב, דהוצאת תפילין מבואר דיש בו היתר מיוחד שלא חוששים שישכח, והלא הוצאת התפילין מבואר בשבת סא שמותר מדאורייתא משום דחשיב כמלבוש ואסרוהו מדרבנן והקילו באופנים מסויימים, וא"כ לשיטת רבא אמאי הוצרכו לטעם מסויים שאין חשש שמא ישכח הא לא גזרינן במילי דרבנן משום דהוי גזירה לגזירה, וע"כ דאתאי סתמא דגמ' אליבא דאביי שאסר גם מדרבנן דגזרינן גזירה לגזירה בהוצאה. ולהלן יבואר עוד.

במשנה בשבת (יא,א) מבואר שלא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא, ויש לדון במנהג העולם לטלטל אשפה בדרכם לביה"כ או בנטילת מחזור או סידור לביה"כ דמטלטלים בע"ש סמוך לחשיכה, וכן הלוקח עניבה בידו ומסדרו בדרך אי שפיר עבדי.

גזירה בטלטול מדרבנן

נח' בגמ' בהוצאה דרבנן אם גזרו בה שמא ישכח ויצא, רבא סבר דלא גזרינן משום דהוי גזירה לגזירה, ואביי סבר דגזרינן ופי' רש"י דהחמירו בדיני שבת והתוס' ביארו דהוצאה שרגיל בה החמירו לגזור גזירה לגזירה, והנפק"מ ביוצא לכרמלית ע"ש אם יכול להוציא בע"ש.

והק' לרבא ממתני' שלא יצא חייט במחטו והתם לאו דרך הוצאה היא ואינו אלא מדרבנן וחזינן דגזרינן גזירה לגזירה בהוצאה, ות' הגמ' בב' אופנים, האחד דאירי בידו דהוא דרך הוצאה, השני דאירי בחייט דווקא דלהוציא בבגדו חשיב כדרך הוצאה ואליבא דר' יהודה דאסר מדאורייתא בהוצאת אומן דחשיב דרך הוצאה.

אפי' בהוצאה דרבנן, ולמי שלא סומך על העירוב יש לאסור לטלטל כל דבר בידו, וכן יש לדון בלוקח סידור או מחזור ביו"ט שחל בשבת לבית הכנסת דיש חשש שישכח ויטלטל,

היה מקום להתיר דחינן דתפילין שאני דכיון שמצווה לא להסיח דעת לא חיישינן שמא ישכח, ולשי' הב"י אפי' מחזיקו בידו מותר כיון שהוא סוג דבר שרחוק הוא שישכחנו, ולפי"ז בהוצאת האשפה שדרכו ליקחו לזמן קצר ואין חשש שימשיך לטלטלו לחינם ואינו מסיח דעתו מלהוריד האשפה יהיה מותר, וחידוש הוא דלא מצינו מקור לזה, וביותר דהמשנ"ב פסק כד' הט"ז דבידו אסור בתפילין, ואולי באשפה גם הט"ז יודה, ולא מצינו היתר מסורש לזה בפוסקים,

ולגבי לקיחת המחזורים היה מקום להתיר, דהק' התוס' דאף בהוצאת המחט בידו אינו אסור מדאורייתא דהא הכיר בה ושכחה אינו אלא מתעסק ואסור מדרבנן ואמאי בהא גזרינן, ות' דחיישינן שמא ישכח ששבת היום, והעתיק המג"א את דבריהם, ולפי"ז היה מקום לדון דכ"ז בלוקח חפץ סתם דחיישינן שישכח ששבת היום משא"כ בלוקח מחזור להתפלל בו תפילות היום לא חיישינן שישכח ששבת היום ודמאי קצת לשומר, ויש לפקפק בזה דדילמא ישכח ששבת היום ואינו אלא יו"ט והותר הטלטול לצורך.

אלא דהמשנ"ב השמיט את ביאור התוס' וכתב בביאורו"ל דהחשש הוא שמא ישכח ויטלטל ולא שמא ישכח ששבת היום ולגבי קושיית התוס' כתב לעיין במאירי שביאר דאף שלא גזרינן גזרה לגזירה הנ"מ בדבר רחוק יותר כמו כרמלית שהחשש שמא יעשה כן גם ברה"ר רחוק יותר, משא"כ בהכיר בה ושכחה יבוא לטלטל גם דברים שלא שכח כמו שהותר לו מה ששכח ובהה"ג גם לרבא גזרינן גזירה לגזירה (ובדומה לזה בד' התוס' בדף ג,א שהק' דאם עקירת גופו לא כעקירת חפץ אמאי גזרינן לרבא ות' דבהא חיישינן טפי), וא"כ לא יעזור שיזכור ששבת היום שמ"מ ישכח ויבוא לטלטל.

ובדוחק צ"ל דאף שיש הרבה מדקדקין שלא סומכים על העירוב בשבת לגבי גזירה דרבנן דע"ש מקילים וצ"ע.

והתעוררתי לדון באדם שלוקח העניבה בידו ע"ש ומסדרה בדרך הילוכו לביה"כ, ויש בזה ב' אופנים, יש שמניחים העניבה עליהם ובדרך מסדרים ויש שלוקחים העניבה בידיהם, ולכא' בלוקח העניבה בידו יש בו איסור ממש דבהא גזרו, ובמניחה עליו יש לדון האם חשיב כדרך מלבוש דאסור מדרבנן ולא גזרינן, ומ"מ בסמוך לשקיעה"ח לשי' הגר"א יש לאסור גם בכה"ג.

וכל הנ"ל נוגע מאוד לאנשים שגרים על רה"ר דאורייתא (כגון רחוב ז'בוטינסקי בב"ב) ומטלטלים העגלה בע"ש כדי להגיע למחוז חפצם, דבכה"ג אין להקל כלל דהא רה"ר דאורייתא היא ובהא לכו"ע גזרינן, ואולי יש להקל בזוג שהולכים יחד דנחשב כשומר ויש לדון אם מהני שומר בזה כמו בשאר גזירות דרבנן השנויים שם במשנה, וכן יש לדון אם נחשב כשומר כששניהם עסוקים באותו עניין ויל"ע בזה.

שיטת הרי"ף – הרי"ף הביא המשנה כצורתה שלא ייצא החייט במחטו ע"ש עם חשיכה ולא העמיד המשנה דאיירי במחזיק בידו דווקא ומשמע אפי' תחוב בבגדו, ואח"כ הביא הדין שתפילין שאני, וצ"ב היאך פסק דע"כ לא ס"ל כאב"י כדהוכיח הר"י רוחם דבעירובין פסק שאין גזירה לגזירה בהוצאה מדבנן (בשתיית מים כשראשו ברה"ר וגופו ברה"י שאסרו רבנן בכלי נאה מחשש שמא יוציא, ובכרמלית פסק שיותר כמבואר בסוגיין דאין גזירה לגזירה), ולרבא ע"כ איירי במשנה או במחזיק בידו או כר"י באומן דחשיב אצלו כדרך הוצאה, וכיון דכתב סתמא דמתני' דאיירי בתחוב בבגדו ע"כ פסק כר' יהודה דחייב באומן, אלא דעדיין קשה דהביא דברי הגמ' שתפילין שאני והתם אין איסור דאורייתא ואמאי הוצרכו לטעם שאינו מסיח דעתו,

וכתב הב"י דע"כ בתפילין איירי שמוציאו בידו ומ"מ הותר כיון שאינו מסיח דעתו, ואע"פ שהדין לא להסיח דעת אינו אלא במלבישו מ"מ כיון שהוא דבר שיש בו דין לא להסיח גם כשמחזיקו בידו אינו שוכח מה שמחזיק, והט"ז תמה על דברי הב"י דמה"ת שייאמר הדין גם במחזיק בידו דאין לו דין להסיח דעתו,

שיטת הרמב"ם – הרמב"ם פסק דאומן שמוציא דרך אומנתו פטור וכשי' ר"מ ולכך כתב דינא דמתני' דלא יוציא בידו דאילו תחוב בבגדו אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן ולא גזרינן גזירה לגזירה, ולהלן כתב דתפילין מותר כיון שאינו מסיח דעתו, וביאר הב"י כנ"ל דאיירי במחזיקם בידו ומ"מ שרי מחמת שבעלמא מסיח דעתו,

הט"ז פירש דאיירי שפיר במלבישו ומ"מ הוצרכו להיתר מיוחד דחיישינן שמא יצטרך ליפנות ולחלוץ התפילין ואז יטלטלם, והחשש שמא יוריד התפילין אינו חשש מדרבנן אלא הוא קרוב לודאי דבכה"ג גזרינן גזירה לגזירה, וכפי' הט"ז העתיק המשנ"ב לדינא, ולפי"ז במחזיק התפילין בידו אסור, ולא הותר אלא בלולבשם דלא חיישינן שישכח.

שיטת הגר"א – הגר"א בביאורו חידש ליישב קושיית הר"י רוחם מקפילין דנאמרו ב' גזירות בדינא דלא ייצא, האחד לא לצאת סמוך לחשיכה והוא זמן חצי שעה סמוך לשקיעה"ח כמבואר בביאורו"ל שם בשם הפרמ"ג והנהר שלום, ובהא נחלקו אב"י ורבא האם גזרינן גזירה לגזירה, ודין נוסף נאמר בדברי חנניה דחייב אדם למשמש בגדיו ע"ש עם חשיכה והיינו סמוך לשקיעה"ח ממש דאסור אף במילי דרבנן והחמירו בו טפי דהחשש גדול יותר, ולכך פירש דהא דהתירו בתפילין איירי בסמוך לחשיכה ממש דאע"פ שהחמירו בו טפי ואסרו אף בדרבנן מ"מ הקילו בתפילין דאין חשש שיוציא כיון שאינו מסיח דעתו.

המשנ"ב העתיק את דברי הט"ז וכתב דהגר"א החמיר ב"ש עם חשיכה אפי' בהוצאה דרבנן ושנה דבריו בביאורו"ל ומבואר דחשש לד' הגר"א.

לקיחת מחזור לביה"כ והורדת אשפה

ולאור כל האמור יש לדון במנהג העולם שמורידים האשפה ע"ש עם חשיכה בדרכם לביה"כ, דאם מוציאים לכרמלית אין בו אלא איסור דרבנן ולא גזרינן, משא"כ במוציא ע"ש ממש בידו אסור לשי' הגר"א

הרב יעקב ישראל פרבר שליט"א

בענין עירובי תחומין

תחומין מחוץ ל"ב מיל הוא איסור מדאורייתא דשיעור זה כמחנה ישראל ועל זה ציוה משה לא לצאת מהמחנה, ובמגיד משנה שם כתב שכן היא הסכמת הגאונים וכן הביא הרי"ף מהירושלמי, ואמנם דעת כמה ראשונים דאף תחומין מחוץ ל"ב מיל הוא מדרבנן יעוי' ברא"ש (סוף פ"ק דעירובין) ובמרדכי (עירובין סי' תפ"ד), וכתבו דאכן לדעת

אל ייצא איש ממקומו ביום השביעי (טז כט)

ובגמ' בעירובין נ"א א' הסמיכו מקרא זה לאיסור תחומין, ובגמ' שם י"ז ב' אמרו דלוקין על איסור תחומין. ואמנם בכמה מקומות בגמ' בעירובין (מ"ה ב' ועוד) מבואר דהוא מדרבנן, ודעת הרמב"ם (פכ"ז מהלכות שבת ה"א) דרך תחומין מחוץ לאלפיים אמה נפסק דהוא מדרבנן אולם

'ואיבעית אימא הוי ספק דדבריהם וספק דדבריהם להקל', יעוי"ש כל הסוגי. ועכ"פ מבואר דהמי גשמים לענין תחומין מקרי ספק דדבריהם והא במציאות הגשמים הינם רחוקים יותר מי"ב מיל ומ"מ בגמ' מבואר דמקרי ספק דדבריהם, וא"כ חזינן דאף י"ב מיל הוי מדרבנן, ועיי"ש דכתב הגר"א דראיה גדולה היא.

ולכאורה יש קצת מקום להעיר על ראיית הגר"א, דהא בגמ' בתחילה העמידה דידיעין דאיירי בעבים שנתקשרו מערב יום טוב, ועלה הגמ' דנה ומיישבת דהוי ספק דדבריהם, והנה לידע דהעבים מלאים בכירור בפרט ביום גשמים אשר הראות באויר אינה צלולה הרי דאינם ממרחק רב כל כך יותר מי"ב מיל, וא"כ אפשר דמסתמא על פי הרוב באם רואים את העבים בכך מסתבר שהם עבים הבאים מתוך הי"ב מיל הקרובים, וא"כ אולי על כן הניחה הגמ' דאיירי בתחומין תוך י"ב מיל דהוי מדרבנן.

ועוד אפשר להביא ראייה דתחומין יותר מי"ב מיל הוא מדרבנן, מהגמ' בעירובין מ"ו ב' דמקשינן אהא דאמר ר' יהושע בן לוי דל"ל למימר דהלכה כריו"ח בן נורי מאחר דאמר במקו"א הלכה כדברי המיקל בעירוב, ומשנינן 'ור' פפא אמר איצטריך ס"ד אמינא הני מילי בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין אימא לא צריכא, ומנא תימרא דשני לן בין עירובי חצירות לעירובי תחומין דתנן וכו', יעוי"ש. והנה אם היה תחומין מדאורייתא פשיטא לחלק בין תחומין דעיקרו מדאורייתא לעירובי חצירות דעיקרו מדרבנן, וא"כ שפיר איצטריך לחדש דלהקל אפי' בעירובי תחומין, ולפום ריהטא חזינן מהכא דאפילו ביותר מי"ב מיל הוי מדרבנן, ודו"ק.

- מענין לענין באותו ענין, הנה מבואר בריש פרק מי שהוציא אוהו דאדם שיצא מחוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות, ובגמ' בעירובין מ"ח א' קאמר רבא בדעת חכמים דהיינו ד' אמות לכל צד, והיינו ח' אמות בכללות. ואמנם לענין כלי המנצא מחוץ לתחום לכו"ע יש לכלי ד' אמות בכללות [והיינו ב' אמות לכל צד]. ויל"ע מה הפרש בין אדם לכלי דאדם נוכל ליתן לו ד' אמות לכל צד ואילו לכלי נידון לעולם ד' בכללות.

ואפשר דאילו לגבי אדם הד' אמות נמדד לכל צד משום דהאדם במהותו ורוחו מתעתד לילך לכל צד ועל כן נתנו לו ד' אמות לכל צד ובמילא נפיק דיש לו ח' אמות בכללות, ואמנם לגבי חפץ דהוא קבוע במקומו נתנו לזה ד' אמות בכללות ודיו, ודו"ק.

הירושלמי י"ב מיל הוי מדאורייתא ואולם לגמרא דידן אפילו חוץ לי"ב מיל לא מיתסר אלא מדרבנן, וכתב המ"מ דלזו הסכימו הרמב"ן (עירובין יז: ובמלחמות ה.) והרשב"א (עירובין יז: ד"ה אמר רב אשי, ועבה"ק ב"א ריש ש"ה), והא דאימא בגמ' למדו מקרא דידן לענין איסור תחומין ביארו האחרונים דהוי אסמכתא בעלמא.

ועיי"ש ברא"ש דהוכיח דאף י"ב מיל הוא מדרבנן דאמרו בגמ' בשבת ס"ט א' דיש לתחומין עיקר מהתורה לשיטת ר"ע, ומבואר דלרבנן דפליגי על ר"ע סברו דאין לתחומין עיקר כלל מהתורה.

ואמנם יעוי' בהגהות אשרי (שם בסוף פ"ק דעירובין) דבעבור דלא נאמר דהבבלי פליג על הירושלמי דתחומין באמת הוי מדאורייתא, צריך לומר דמה דאמרו בגמ' בשבת הנ"ל דאין לו עיקר מהתורה לשי' חכמים, היינו משום דאין איסור תחומין כתובה בפירוש חשיב כאילו אין לה עיקר מהתורה.

ועוד הוכיח הרא"ש דבריו מהגמ' בעירובין מ"ו א' דאמרו שם 'אמר ליה רבא לאביי מכדי עירובי תחומין דרבנן', משמע דכל ענין בתחומין הוא מדרבנן אפילו י"ב מיל.

ועיינן שם בקרבן נתנאל (אות ס') דהקשה על ראייה זו של הרא"ש דמשמע בגמ' שם דאיירי רק לענין תחומין של אלפיים אמה, ואמנם מניין לנו לומר כן לענין י"ב מיל. ועיי"ש מש"כ ליישב כוונת הרא"ש, ועיי"ש דכתב בעצמו דהוא דוחק.

ועוד ראייה הביא הבעל המאור דגם י"ב מיל הוא מדרבנן מהמבואר בגמ' בביצה דלא רוכבין על חמור שמא יחתוך זמורה, ולא קאמר גזרה שמא יצא חוץ לתחום י"ב מילין, ואמנם בהגהות מרדכי דחה ראייה זו די"ל דרצו חז"ל למצוא גזירה אפי' תוך התחום.

ועי' בביאור הגר"א (או"ח סימן ת"ד) דהביא דברי הראשונים דהביאו ראיות דאף י"ב מיל הוא מדרבנן מכמה מקומות בגמ', ועיי"ש דמשמע מדבריו דהיה מקום לדחות כל ראיות אלו דלעולם אפשר לדחוק דאיירי בתחומין של אלפיים אמה וזה בפנ"ע מקרי כמו אין לו עיקר מהתורה, ואמנם הגר"א עצמו הביא ראייה דהוי מדרבנן מהגמ' בעירובין מ"ה ב' דמקשה על מי גשמים דיאסרו משום דקנו שביטה באוקיינוס לימא דלא כרבי אליעזר וכו' ומיישבת הגמ' 'אמר רבי יצחק הכא בעבים שנתקשרו מערב יום טוב עסקינן', ושוב מקשה הגמ' 'ודילמא הנך אזלי והנך אחריני נינהו' ומיישבת הגמ' דאייתא להו סימנא בגוייהו, ועוד ישוב

הרב מנדל המניק שליט"א

ברכת פרי שהוא ספק מין ז'

וילה"ס אם שארע שאכלן חוץ לסעודה, מה יהיה ברכתו, דלברך ברו"נ א"א, שהרי מין ז' לא נפטר בבור"נ, ומאיך ברכת על העץ אינו יכול לברך מספק דשמא אינו מחויב

ויש לפשוט לזה להדיא ממה שדן המג"א סי' ר"ח [ס"ק כ"ו], הובא במשנ"ב ס"ק פ"א] בנידון כע"ז במי שאכל פרי עץ ואינו יודע אם הוא משבעת המינים או לא, וכ' המג"א שיש לו לברך על העץ מספק, מאחר שהלא בזה ממנ"ם הוא יוצא יד"ח, דהא אף פירות שאינן מין ז' נפטרין בברכת על העץ כמבוי' להדיא בסי' ר"ח סעי' י"ג עיי"ש.

א"כ לפ"ז ה"נ בנידון דידן, מאחר שכ' המג"א [סי' ר"ו] והובא במשנ"ב [שם ס"ק ג'] שאם ברך בפנ"ע על אותם פירות שלא נגמרו יצא בדיעבד,

נסתקפו הלומדים [בט"ו בשבט] במי שאכל פירות שיש עליהן ספק אם ברכתן על העץ או בורא נפשות האיקך יש לנהוג בספק.

הנה מבוי' בסי' ר"ב סעי' ב' דבוטר, וכיוצא ב' חרובין שעדין לא נראה בהן שרשראות או זיתים שלא גדל הנץ סביבם, אין מברכים עליהם בפנ"א אלא בפנ"ע, ובמקום שלא נודע לנו אם באו לשיעור או לא לעולם מברך בפנ"א, ע"כ. והיינו משו' דמספק יוצא בדיעבד בפנ"א.

ובמשנ"ב סי' ר"ב ס"ק י"ד הביא דברי האבן העוזר שכ' לענין ענבים, דכל כה"ג שיש ספק בברכתן, יש להזהר שלא לאכול בכגון זה, כשיעור שחייב ברכה אחרונה אלא בתוך הסעודה, כיון שהוא ספק אם יברך אחריהם מעין ג' או בנ"ר ע"כ.

אולם אם הוא דבר שיש עליו ספק שלא נפטר אפילו בדיעבד בברכת על העץ כגו' שהוא משקה שהוא ספק אם הפסיד את ברכתו וכיוצא ב, בזה שוב אין לו לברך כלום, כמש"כ המג"א שם להדיא לענין משקה דלא יברך כלל, דיותר יש לחוש לברכ' לבטלה מלאוכלן בלא ברכה דכל הברכות דרבנן עכ"ד.

ולפ"ז נמצא דמי שאכל מין ז' המסופק אם נגמר בישולו, לכאוי יש לו לברך ברכת על העץ לד' המג"א, כיון שלכאוי הוא יוצא בזה בדיעבד וכנ"ל, וכן אם אכל דבר שמסופק אם הוא היה מין ז' או לא, כיון שיוצא בדיעבד בעל העץ, א"כ יש לו לברך על העץ מספק. ולד' הלבוש בכל גונא יש לברך בורא נפשות אולם נת' דבמשנ"ב לא משמעם כדבריו. ואם הוא דבר שיש עליו ספק שהוא לא נפטר כלל בברכת על העץ, א"כ אין לברך עליו כלל וכד' המג"א הנ"ל.

א"כ לכאוי ה"ה לענין על העץ דיצא, א"כ שוב לד' המג"א הנ"ל יש לברך עלהין על העץ.

[ואף שהיה מקום לדון דהכא גרע טפי משאר פירות, כיון שהוא בעצם מין ז' והופקע מדינו, א"כ אפשר דל"ש ביה מעלת שבח א"י לברך עליו מעין ז', אולם מאחר דעכ"פ יצא בבפ"ה ע, א"כ אין לנו מקור לחלק בזה].

אמנם מצינו דעת הלבוש [הובא במג"א שם סי' ר"ח] שכ' דבכה"ג [שאכל פרי עץ מסופק] יש לו לברך בורא נפשות, אולם לכאוי כל טעמו הוא רק משו"ל דס"ל דבורא נפשות פוטר בדיעבד אף פירות מיני ז', אבל בד' המשנ"ב מבו' להדיא לא כך, בסי' ר"ח ס"ק ע' גבי מי ששתה יין ושאר משקין שכ' דלא יברך כלל עי"ש ואכמ"ל.

הרב אלעזר אנגל שליט"א

בענין האיסור לחזור למצרים

ישראל, וצריך לשלוח שלוחים לקנות לו סוסים, ועוברים בלא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, עכ"ל, ומבואר שאפילו אם נכנס כדי לקנות סוסים עובר בלאו.

ג. צ"ל שדעת רש"י האיסור שלא לראות את מצרים עוברים אפילו אם מגיע באופן עראי

ושו"ר שהעיר בזה הפר"ח בספרו מים חיים שם וכן במצפ"א ע"ד רש"י וכ' עוד להעיר במצפ"א שכן מצינו בירו' בסוכה שנענשו שירדו למצרים לקרות לו למלחמה אפי' שלא ירדו כלל להשתקע שם, וא"כ יש כאן שני שאילות על הירו' בסנהדרין שחזינן שגם לסחורה יש איסור, וצ"ע.

ע"כ נראה ליישב דעת רש"י והוא שגבי לשלוח את עבדיו למצרים לסחורה ע"כ בדווקא כ' רש"י שהאיסור שעברו היה דייקא שלא תוסיפו לראותם עד עולם וזה איסור בפ"ע שעובר אפי' עראי וכן גם רש"י דייק בלשונו וכ' דווקא את איסור זה, ולפי"ז יש לפרש שהוזהרו בג' מקומות היינו בג' איסורים נפרדים, אבל לעבור בשלשתם עובר רק אם משתקע.

ובה י"ל על קו' המצפ"א מהירושלמי בסוכה שכ' שם שעברו על האיסור לחזור למצרים ושם הרי רק הלכו לקרוא למצרים שיעזרו עמהם במלחמה, וע"כ ששם באמת לא עברו על כל האיסורים אלא רק על האיסור לראות את מצרים, וצ"ע.

ומבואר היטב כיון שבירו' בסנהדרין מיתרי רק את האיסור של לא תשוב בדרך הזה ועליו כ' שלחזור לסחורה מותר וקאי דווקא על מקרא זה והיינו שכל איסור יש לו גדר אחר של האיסור עצמו וכמש"כ שהם איסורים עם גדרים חלוקים וגם מש"כ במכילתא ע"כ שלא בחדא מחתא מחתינהו, ודו"ק.

אשר ראייתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם
א. דעת הרמב"ם שאסור להשתקע אבל לבוא שם מותר

במכילתא א"י והובא ברמב"ן כאן וברמב"ם בספ"ה מ"ל"ת מו שכל האיסור לחזור למצרים הוא רק כדי להשתקע שם ולשכון שם וז"ל, והמצוה המ"ו היא שהוזהרנו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמד כפירתם ושלא נלך בדרכיהם המגונים אצל התורה וכו', אבל מותר ללכת בה על צד הסחורה או לעבור לארץ אחרת, ובביאור אמרו בירושלמי (ס"פ חלק) לשיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ, עכ"ל.

וכ"כ בספר החינוך ומקורו מירושלמי סנהדרין ס"פ חלק שכ' שדווקא להשתקע אסור אבל אם לפרקמטיא ולסחורה ולכבוש מותר.

ב. הרמב"ן כתב שהאיסור לקנות סוסים שהעבדים ישתקעו שם וצ"ע מרש"י

הרמב"ן בפ' שופטים כ' ליישב איך ניישב את המקרא (שם פרשת שופטים) פן ישיב את העם מצרימה הרי הוי רק לסחורה ובה הירושלמי מתיר וכ' שם שהמכוון שישתקעו שם כדי לסחור בסוסים [וכ"כ בתו"י יומא] וז"ל הרמב"ן שם, וטעם וה' אמר לכם - כי השם אומר לכם שלא תוסיפו לשוב בדרך מצרים, וכן כאשר צוה ה' אלהיך (לעיל ה טז), שהוא מצוה אותך כן. או "אמר לכם", שאמר לי כן לצוות אתכם, כדרך ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו' (שמות יא ד). ועל דרך רבותינו (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א) כי כאשר ראייתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (שמות יד יג), מצוה, ומשה הזכיר וה' אמר לכם שלא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד, וכבר פירשתיו (שם), עכ"ל.

אלא שלכאוי צ"ע מדברי רש"י בסנהדרין כא: בד"ה לו שכ' לו - משמע להרחיב דעתו ולהגדיל ברבוי סוסים, הסוסים באים ממצרים לארץ

מוקצה בפח ועגלה

הדין במשנה זו נפסק ברמ"א, לענין כיס התפור בבגד, דמותר ללבוש הבגד (מותר להזיז השידה) אם הוציא המעות מהכיס (אם הוציא המעות מהמוכני), ולא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס הואיל ואין המעות על עיקר הבגד. ובמשנה ברורה "דווקא כשפה הכיס תפור להבגד או אמרינן שהוא בטל לגבי הבגד, וכן כשיש מעות תוך תיבה שבשולחן (בלשוננו מגרת שולחן), ועשוי בענין שאי אפשר להוציא לגמרי מן השולחן ועל כן נתבטל לעיקר השולחן, (כדין מוכני שאינה נשמטת שמותר להזיז אותה בשבת). אבל כשכיס מלא מעות קשור לבגד (ואינו תפור) וכן כשיש מעות תוך תיבה שבשולחן אם יכולין להוציאה לגמרי מן השולחן, כיון שכל אחד ואחד כלי בפני עצמו אסור לטלטל שהרי הם בסיס, (כדין מוכני הנשמטת שאסור להזיז אותה בשבת).

בתוספת שבת לגבי כיס הקשור/תפור (שהו דוגמא למוכני) כתב, דאם קשור בקשר של קיימא חשיב אינה נשמטת ואם קשור בקשר של קיימא חשיב נשמטת. ומכאן למד הגרמ"א סלושן שגדר נשמטת הוא ששרי להפריד את המוכני מהשידה והרב ברמן מאהלי שבת דחה דמי יימר שכוונתו מחמת האיסור דילמא משום שהוא קשר של קיימא.

ועל פי משנה זו דנים, הגר"נ קרליץ (בחוט שני) והגר"ש אלישיב (בשבות יצחק) בדלת של ארון או מקרר שיש עליה דברים המוקצים (כגון דברים שאינם מבושלים ואינם ראויים לאכילה כשהם חיים) שהם יותר חשובים מהדברים שאינם מוקצים, שלנשמטת אדם כשהדלת אינה נשמטת מותר לפותחה וכשהדלת נשמטת אסור לפותחה, ולמגן אברהם גם כשהדלת אינה נשמטת אסור לפותחה. {העיר הגרמ"א סלושן שהקישור של מוכני לדלת ארון ומקרר הוא בב' הנחות: א' דלת היא כמו מוכני, (וכ"כ במהר"ם רוטנבורג קרימונא קע"ז, שהובא בהגהות מימוניות ובמגן אברהם סימן ש"י וסימן רע"ז, וכן הובאו דבריו בטור סימן תר"פ). ב' שמקרר עצמו הוא לא מוקצה, (לחוט שני כל מכשיר חשמלי הוא ספק מוקצה של שלהבת, וגם יתכן מקרר שרוב האוכל שבו מוקצה), דאם המקרר מוקצה מסתמא אין להתיר הדלת. ומהגרמ"מ לובין הביאו שתי שיעורים באהלי שבת בדין דלת של מקרר. הדין בשאלה א'- מוקצה בסל שבועגלת תינוק, והסל לא מחובר בקשר של קיימא, אם אין תינוק על העגלה אסור לטלטל את העגלה גם אם לא יכול לנער את המוקצה מהסל, ואם יש תינוק בעגלה מותר לטלטל את העגלה אם לא יכול לנער את המוקצה מהסל. המקורות בקטעים הבאים.

אם יש דבר המותר על העגלה ("שידה"), והסל אינו מחובר בקשר של קיימא ("מוכני שאינה נשמטת"), אם אינו יכול לנער את הסלסילה (גם באופנים שמותר לטלטל אם אפשר לנער צריך לנער) מותר לטלטל העגלה כי העגלה והסל הם שתי כלים, וגם אם כשמטלטל העגלה גורם שתתלטל הסלסילה, זה טלטול מן הצד לצורך דבר המותר (הרעיון של טלטול מן הצד הוזכר בנשמת אדם סוף ד"ה ואמנם, ובחזון איש, ובתהילה לדוד).

וכן מוכח במשנה ברורה בסוגריים שמותר לטלטל השידה אפילו שגורם שגם המוכני תתלטל וזה לשונו "אסור לטלטל הבגד והשולחן אם לא שמונח על השולחן דבר התר שחשוב יותר ונעשה השולחן בסיס לו". מ"ב איירי בכיס קשור שאינו תפור (נשמטת).

אם אין דבר המותר על העגלה ("שידה"), והסל אינו מחובר בקשר של קיימא ("מוכני שאינה נשמטת) ולא יכול לנער את הסל ( ), {גם באופנים שמותר לטלטל, אם אפשר לנער צריך לנער}, פשוט מותר, אבל החזון איש אסר טלטול מן הצד לצורך דבר המותר והאסור. וז"ל החזון איש "בזמן שהיא נשמטת, נראה דאסור לגרור השידה (העגלת תינוק) בזמן שיש מעות על המוכני (הסלסילה), ואפילו שאין השידה (והעגלת תינוק) בסיס להמוכני (הסלסילה), וגם אי אפשר לנער המוכני (הסלסילה), מכל מקום אסור לטלטל השידה (העגלת תינוק), דהרי הטלטול הוא גם לצורך המוכני (הסלסילה), לסייע טלטול

ב' שאלות בהלכות מוקצה, שהדין בהם נפשט ממשנה בכלים. **שאלה א'-יש מוקצה (לדוגמא, כסף) בסל המחובר לעגלת תינוק, אם בשבת מותר להזיז את העגלה.**

הציוור של שאלה זו: אם המוקצה נמצא, בתיק המחובר לידית של העגלה, או בסלסלה מתחת העגלה. אם הניח את המוקצה על דעת שישאר בשבת או ששכח אותו שם, (ואם למרות שידע שישאר שם בשבת, אבל לא היה לו ענין שישאר דווקא שם, נחלקו אם דינו כמניח או כשכח).

הצד לאסור: כיון שיש מוקצה בסל, הוא נהיה בסיס לדבר האסור, וגם העגלה נהית בסיס לדבר האסור כי יש כאן כלי עם כמה חלקים ובאחד ממרכיבי הכלי יש מוקצה אז את כל הכלי אסור להזיז מדין בסיס לדבר האסור.

הצד להתיר: כשיש מוקצה בכלי, ולכלי מחובר עוד חלק, מה הראיה, שגם החלק הנוסף נאסר. ואפילו אם נאמר, שבכלי שבאחד מחלקיו יש מוקצה, כל הכלי נאסר, אבל הסל הוא חלק טפל בכלי שנקרא עגלה, ובשלמא אם המוקצה היה נמצא בחלק עיקרי בעגלה, מובן שיהיה אסור אבל בנדון זה המוקצה נמצא בחלק טפל של הכלי.

שאלה ב'- פח שיש בו מוקצה (לדוגמא קליפות), ומחובר לפח מכסה, האם אסור לפתוח את המכסה.

הציוור של שאלה זו: בדרך כלל התכולה של פח רגיל, אינה מוקצה (כי כוסות חד פעמיות אינם מוקצה שהרי אדם שמאד צמא ישטוף כוס מתוך הפח) אבל אם בבין השמשות היו בפח, טיטולים (בכה"ג שאין היתר של גרף של רעי) או קליפות של פרות יקות וגרעינים, אם הדברים האסורים המונחים בפח יותר חשובים מהדברים המותרים המונחים בפח, דין הפח כדין בסיס לדבר האסור.

הצד לאסור: כיון שאסור להזיז את הפח כי הפח הוא בסיס לדבר האסור, וכיון שהמכסה של הפח הוא חלק מהפח, גם את המכסה אסור להזיז, כי יש כאן כלי עם כמה חלקים ובאחד ממרכיבי הכלי יש מוקצה אז את כל הכלי אסור להזיז מדין בסיס לדבר האסור.

הצד להתיר: כשיש מוקצה בכלי, ולכלי מחובר עוד חלק, מה הראיה שגם החלק הנוסף בכלי נאסר, (בדיוק כמו הסברא הראשונה להתיר בשאלה הא'). ובשאלה זו אין להתיר (מצד הסברא השניה שהבאנו בצד להתיר בשאלה הא'), כי המכסה הוא חלק טפל בכלי, והמוקצה נמצא על חלק עיקרי בכלי.

משנה דמוכני

יש משנה במסכת כלים שמובאת בסוגיית בסיס לדבר האסור במסכת שבת דף מ"ד עמוד ב'. יש כלי שנקרא "שידה", ולכלי הזה יש "מוכני". לרוב הראשונים, שידה זה עגלה, ומוכני זה הגלגל, ולרמב"ם שידה זה שולחן, ומוכני זה המגירה של השולחן. מדובר שיש על המוכני מעות. פרושו המפרשים שכיון שיש על המוכני מוקצה, המוכני נהית בסיס לדבר האסור.

במשנה כתוב שאם המוכני נשמטת מהשידה, כלומר המוכני והשידה מחוברים בדרגא שאפשר להשמיט אותם אחד מהשני, אסור להזיז בשבת. ואם המוכני אינה נשמטת מהשידה, כלומר המוכני והשידה מחוברים בדרגא שאי אפשר להשמיט אותם אחד מהשני, מותר להזיז בשבת. פרש תוס' שהסברא היא ש"דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר להזיז אותה אע"פ שיש עליה מוקצה כיון שאין המוקצה על עיקר הכלי", מבואר דליכא דין בסיס אלא כשהמוקצה מונח על עיקר הכלי.

נחלקו המפרשים על מה השאלה במשנה, למגן אברהם השאלה היא על השידה אם מותר להזיז אבל המוכני פשוט שאסור (דכיון שהמעות על המוכני הרי היא בסיס וודאי אסור להזיזה) והנשמת אדם סובר שהשאלה במשנה גם על המוכני, שכיון שהיא בטלה לשידה אין עליה דין בסיס.

ולענ"ד נראה לישב שיש דין בסיס גם אם לא מטלטל המוקצה ועל פי לשון המשנה ברורה בסימן ש"י ס"ק כ"ד "דדין הבסיס כדין המוקצה", ולפ"ז כשמטלטל השולחן נחשב שמטלטל המעות, וההגדרה של יסוד זה ש"הבסיס הוא חתיכה מהמוקצה, ובמשקפיים של תורה אין אני רואה כאן שולחן אלא אני רואה כאן מעות. ויסוד זה גם בבסיס לדבר המותר שהבסיס הוא חתיכה מהדבר התר (כדמות דוגמת משל מחתיכה נעשית נבילה שצריך 60 כנגד החתיכה שנגעה בחתיכה שנגעה בנבילה). וראיה ליסוד זה ממה שיש בסיס גם כשאין דבר המותר והוא הדין הכא יש בסיס גם כשאין דבר האסור וגם כשאין מטלטל הדבר האסור.

והגרמ"א סלושץ שלפ"ז כשיש מוקצה בתוך הפח אסור לפתוח את המכסה של הפח.

והעיריני הרב אלכסנדר לנדא, שיתכן שנחלקו בזה הפוסקים בסימן ש"ט בדין מפה.

שם כתוב בשו"ע בסעיף ב' שאם שכח מוקצה על כלי אין הכלי נהיה בסיס, רק אם הניח בכוונה הכלי נהיה בסיס. עוד כתוב שם בשו"ע שלהניח בכוונה הכוונה שהיה דעתו בפרוש שהמוקצה יהיה שם בשבת. ומבואר שב"שכח" אין בסיס.

ובמשנה ברורה בס"ק י"ח מבואר 4 דרגות ב"שכח". דרגא 1. אם הניח בשאר ימי החול שאינם ערב שבת, ולא היה דעתו בפרוש שישארו בשבת, לכו"ע נחשב שכח שאין בסיס. דרגא 2. אם הניח המוקצה בערב שבת ולא היה דעתו בפרוש שישארו שם בשבת למהרא"י (זה התרומת הדשן) נקרא מניח ואסור מדין בסיס, לבית יוסף נקרא שכח ומותר מדין בסיס. דרגא 3. אם דעתו לסלק בכניסת שבת גם תה"ד מודה שנקרא שוכח ומותר. דרגא 4. ואם דעתו בפרוש שישארו שם בשבת גם בית יוסף מודה שאסור ונקרא בסיס.

עוד מבואר שם במשנ"ב שלפי הבית יוסף שסובר שאם הניח בערב שבת ולא היה דעתו בפרוש שישארו שם בשבת שנקרא שכח, הוסיף המגן אברהם "דלא מיקרי בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר המוקצה כדי שיתישב עליו בטוב אבל מה שמניחין בדרך אקראי, כמו שרגילין להשים בתבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו רווח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התבה, כהאי גוונא לא חשוב מניח אלא שוכח". ומבואר שלפי הבית יוסף יש אופן נוסף שאין בסיס והוא "אקראי". במשנה ברורה מביא דוגמא לאקראי, שבזמנם היו שמים המנורה מעל מפה עליונה שמעל מפה תחתונה שמעל שולחן, והגוי היה מסיר המנורה, והמפה העליונה זה דוגמא לאקראי כי "אין צריך שתהא המנורה דווקא על המפה אלא על השולחן, ואינו מעמידה על המפה אלא מפני שאי אפשר לו לפנות מקום להמנורה בגוף השולחן עצמו, או מפני שאינו חושש לפנות לה מקום ולפיכך לא נעשית המפה בסיס להמנורה שעליה שתאסר בטלטול", אבל הט"ז פוסק כהמהרא"י (הוא התרומת הדשן), שחולק על כל הדין של אקראי ואסור. אבל במפה התחתונה שמניחין עליה הלחם גם לט"ז מותר כי הלחם הוא חשוב יותר מהמוקצה. ובשער הציון הביא שנחלקו בדעת הט"ז, ללבושי שרד הט"ז מחמיר בכל המפה, ולפרי מגדים רק במקום העמדת הנרות אסור. מה שנוגע לסימן ש"ט פסק המשנ"ב למעשה "באקראי, במקום הצורך נראה דיש להקל", ובשער הציון " גם אם נחמיר שיש בסיס באקראי, במפה בודאי אין להחמיר, שאינה עשויה אלא לכסות השולחן, והנר שהניח עליה לא להניחו על המפה נתכון אלא להאיר על השולחן."

הנוגע לנדון דידן, מחלוקת לבושי שרד ופרי מגדים לגבי מפה שהיה עליה מוקצה, שללבושי שרד אסור לטלטל שאר המפה, גם החלק שלא היה עליו מוקצה ולפרי מגדים רק המקום במפה שמעליו היה מוקצה נאסר מדין בסיס. יסוד המחלוקת, כשיש כלי שעל חלק ממנו יש מוקצה ועל חלק ממנו אין מוקצה, ללבושי שרד כל חלקי הכלי נאסרו מדין בסיס ולפרי מגדים רק החלק בכלי שעליו יש מוקצה נאסר מדין בסיס. וכל הסיבה שהמשנ"ב ושער הציון פסקו כהמקילים אין זה אלא מצד הסברות של אקראי, שלא נתכון שהמוקצה יהיה שם, אבל בנדון

השידה, וכל שמטלטל לצורך דבר המוקצה אסור. "ממשך החזון איש" ולפ"ז י"ל דשכח מטלטל השידה (העגלת תינוק), אפילו שמעות על המוכני (על סלסילה), כיון דאין המוכני (הסלסילה) בסיס לדבר האסור, אלא טלטול המוכני (הסלסילה) בפני עצמו אסור דחשיב כמטלטל המעות אבל טלטול השידה (העגלה) מותר כמו באינה נשמטת "עכ"ל החזון איש.

בחוט שני התיר לטלטל את העגלה, גם אם אין תינוק, כיון שאין המוקצה על עיקר העגלה. והקשו¹ דמאחר שהמציאות היא שתיק המחובר לידית העגלה מתפרק על ידי כפתורים המכונים תיק-תיק, אם כן הרי זה נחשב כמוכני הנשמטת שהדין שאסור להזיז אותה בשבת.

אין לישב שהחוט שני איירי בסלסילה המחוברת בקשר של קיימא שנחשב מוכני שאינה נשמטת שהדין שמותר להזיז אותה בשבת, כי, בחוט שני כתב, גם תיק של עגלה וגם סל שמתחת לעגלה.

אין לישב שכל הקושיא אינה אלא אם החוט שני למד כדעת המגן אברהם שהשאלה במשנה היא להזיז השידה (העגלה), אבל אם החוט שני למד כהנשמת אדם שהשאלה במשנה היא להזיז את המוכני (הסלסילה), אז יש לומר שמותר לטלטל את השידה (עגלת תינוק) עם המוכני כדין טלטול מן הצד, כי, לא מסתבר שהחוט שני התעלם מהחזו"א שאוסר טלטול מן הצד.

יש ליישב², (על פי דברי הריטב"א שיד של מחבת זה כלי אחד ומוכני ושידה זה שני כלים), כוונת החוט שני שידית העגלה היא המוכני והתיק הוא אפילו לא מוכני, וכן כוונת החוט שני שהסלסילה שמתחת העגלה היא אפילו לא מוכני.

הדין בשאלה ב' פח שיש בו מוקצה, לפתוח המכסה.

יש להדגיש, שכל הציורים בסוגית מוכני (מכסה פח), הם כשהמוקצה על המוכני (אם המוקצה היה על המכסה), אבל כשהמוקצה על השידה (המוקצה על הפח), הדין מתחלק להרבה חלקים, וכגון שאם יש גם דבר התר על השידה (יש בפח דברים שאינם מוקצים), השידה (הפח) בסיס לדבר האסור והמותר ובעינינו לנער האיסור, ובצריך למקומו לא צריך לנער, והשאלה שאנו עוסקים היא כשאין דבר התר יותר חשוב מאשר הדבר מוקצה שבפח.

עוד יש להדגיש שמכסה של פח שלא מחובר בקשר של קיימא, מותר להזיז את המכסה וכדין מוכני הנשמטת שאם יש מוקצה על השידה, מותר להזיז את המוכני, כי המוכני והשידה הם ב' כלים נפרדים, והשאלה שאנו עוסקים היא במכסה של פח שמחובר בקשר של קיימא, שורש השאלה מה הדין, לטלטל המוכני (המכסה), באינה נשמטת (מכסה מחובר לפח), אז בפשטות הדין שאסור כי המוכני והשידה (הפח והמכסה) זה כלי אחד.

יש סברא להתיר לפי סברת הרמב"ם והראש שסוברים דלא חשיב טלטול אם לא מטלטל השידה עצמה, והכא נמי, טלטול המכסה לא חשיב טלטול אם לא מטלטל הפח.

אמנם מדויק בראש ורמב"ם שאם יש מעות על השידה (פח) אסור גם המוכני (המכסה של הפח), בטלטול. המקור לדייק כך בראש היא מלשונו שהועתקה בנשמת אדם "אינה נשמטת בטלה לגבי שידה, וכיון שאין בשידה מעות מותר לגרור המוכני" משמע שאם יש בשידה (פח) מעות (קליפות), אסור לגרור (להזיז) את המוכני (המכסה של הפח). המקור לדייק כך ברמב"ם היא מלשונו "כיון שמוכני זה אינה נחשבת בפני עצמה ואינה נשמטת נמצא שמטלטל המעות".

והקשה הגרמ"א סלושץ אמאי אסור בטלטול הרי אינו מטלטל המוקצה ואמאי נעשה בסיס

ותרץ הרב ברמן מאהלי שבת שהראש מיירי באינה נשמטת וחשיב כלי אחד, ובזה יש לאסור משום שכולה נעשית בסיס. וכך תרץ הגרא"ש אורבך מארחות תורה שכיון שהבסיס מחזיק את המוקצה, גם הבסיס של הבסיס הוא בסיס.

¹ בספר מעשה השבת להרב אליה ציון כהן מבית שמש

² כמו שתירץ הרב ישראל מאיר ירחי

של הפח והמכסה או בנדון של המוכני והשידה ששם כן נתכון שהמוקצה יהיה בפח או במוכני, שם אין הכרעה של המשנ"ב ושער הציון בדין כלי שיש על חלק ממנו מוקצה, אם גם שאר החלקים נאסרו מדין בסיס, ולכאורה ללבושי שרד אסור לפתוח מכסה הפח ולפרי מגדים מותר.

ראיתי בשם הגרש"ז אויערבך שמקשה אל דעת הפרי מגדים שסובר שלא נאסר רק המקום שבו מונח המוקצה שלגבי כיס התפור בבגד נעשה כל הבגד בסיס. ותרץ הגרש"ז א שבמפה אפשר לטלטל את החלק שאין עליו נרות בלא להזיז את חלק המפה שעליו מונחים הנרות, ולכן חלקי המפה נידונים בנפרד, ולכן סובר הפרי מגדים שבמפה לא נאסר רק החלק שעליו מונח המוקצה מה שאין כן בבגד, שאי אפשר ללבושו בלא לטלטל את הכיס התפור בו, ולכן חלקי הבגד נידונים יחד, ולכן נאסר כל הבגד מדין בסיס. ויש לדון לפי סברת הגרש"ז א אם הפרי מגדים שמתיר במפה, יתיר גם במכסה של פח כי אפשר להזיז מכסה של פח גם בלי להזיז את הפח.

דייקנו בראש ורמב"ם שאם יש מוקצה בפח, אסור להזיז את המכסה. ומשמע ללבושי שרד לגבי מפה שאסור לטלטל כל המפה, גם החלק שאין עליו מוקצה, והוא הדין שאסור לפתוח המכסה כשיש מוקצה בתוך הפח.

יש לחלק שגם הלבושי שרד שאסר במפה, יתכן שיתיר במוכני ושידה ופח ומכסה. החילוק שמפה שאני שהוא גוף אחד, מה שאין כן מוכני ושידה ופח ומכסה, הם 2 גופים³, ואם תשאל שאנו מדברים במוכני שאינה נשמטת ובמכסה שאינו נשמט מהפח, ובאינה נשמטת הגדר שהוא כלי אחד? עדיין יש חילוק שלמרות שזה כלי אחד אבל הוא מורכב מ2 גופים מה שאין כן מפה שהיא גוף אחד, ולכן במפה הכל אסור אבל בפח שיש בו מוקצה מותר לפתוח את המכסה וכן בשידה שיש בה מוקצה מותר להזיז את המוכני, אפילו ללבושי שרד.

ולאידך גיסא, יש לחלק שגם הפרי מגדים שהתיר במפה, יתכן שיאסור במוכני ושידה ופח ומכסה. גם להפרי מגדים, מכל מקום

בחלק טפל של הכלי שאני מכלי שכל חלקיו שווים באותה חשיבות, כלומר, כל מה שהפרי מגדים התיר אין זה אלא במפה, שאין חלק במפה שהוא חשוב יותר מחלק אחר אלא כל חלקי המפה הם באותו דרגת חשיבות, מה שאין כן כשהמוקצה נמצא על עיקר הכלי כגון השידה או הפח, או החלק הטפל שבכלי כגון המוכני או המכסה של הפח, נטפלים לחלק העיקרי של הכלי, ולכן, נחשב שהמוקצה מונח גם בחלק שנטפל לעיקר הכלי, ולכן יהיה אסור לפתוח את מכסה הפח. והוכחות וראיות לחילוק זה, יש בשיעורי הגרא"ש אוירבך ראש כולל ארחות תורה בב"ב. וכתב הגרא"ש אוירבך "אמנם בתהל"ד סי' ש"י סק"ז צידד להתיר בשידה או ארון שיש בו מוקצה לטלטל הדלת שלו כיון שאין הארון נצרך לו, אבל, מלבד שדבריו מחודשים, בדרך כלל ארון נצרך להדלת לשמור מאבק וכיו"ב, ולכן פשוט שהדלת נמי נעשית בסיס דנטפלת לארון וכן ראיתי מובא בספר שלמי יהודה בשם הגרי"ש אלישיב שאסור לפתוח מכסה של פח". עכ"ל הגרא"ש אוירבך. וכן שמעתי מהגרמ"א סלושץ בשם הגרמ"מ לובין שיתכן שגם לפרי מגדים שהתיר מפה אסור לפתוח מכסה של פח שיש בפח מוקצה. גם בחוט שני אסר לפתוח מכסה של פח אם יש בפח מוקצה. בארחות שבת פרק 19 בסעיף שי"ד וסעיף שמ"ב "פח אשפה שיש בתוכו פסולת דינו כבסיס לדבר האסור, ומכל מקום המכסה אינו בכלל הבסיס אלא דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לפותחו כדין טלטול לצורך מקומו ומותר לסוגרו כדין טלטול לצורך גופו". ובסעיף שמ"ה כתב בארחות שבת "פח אשפה שדרך שימוש על ידי לחיצת רגל, אין להשתמש בו בשבת אם יש בו פסולת שהיא מוקצה העושה אותו בסיס לדבר האסור ובהערה תקי"א "אין לומר דכיון שנטלטל את הפח ברגל הרי זה נקרא טלטול בגופו ומותר לדעת המשנ"ב, דכיון שדרך טלטולו של הפח הוא עם הרגל, אין זה שינוי בטלטול ואין זה טלטול כלאחר יד ולא הותר טלטול בגופו אלא כשהוא לאחר יד". ולענ"ד במקום לחוץ עם הרגל על הדוושה שפותחת את המכסה, אפשר להתכופף וללחוץ על הדוושה עם היד שזה כן שינוי וזה כן כלאחר יד.

המשך 'דבר העמק' - אגדה

יצא ממצרים, ומגיע לדרגה של ראייה זכה זו אין אצלו שיכות לחטא וזוכה למחילת עוונותיו. לא ניתן היה להגיע להתגלות שנראתה בקריעת ים סוף ללא ההכנה של ניסי יצי"מ, המנין של עשר עד חמישים הינו תוספת ההשגה העולה מעלה מעלה עד לספירות עליונות.

וכדברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא, ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה... והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במוזות, ושנוכחי זה בפינו בבקר ובערב, כמו שאמרו אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייתך. כל ימי חייתך להביא לימות המשיח ולביאת גוא"צ בב"א.

המשך 'דבר העמק' - הלכה

עוד צ"ב דהא נחא שהברכה יוצאים בה מדין שומע כעונה אבל כיצד הלחם משנה שלפני המברך מהני לשומעים כיון שאין לפנייהם ב' ככרות.

ונראה מזה שברכה על ב' ככרות יש בה מעלה בברכה עצמה שהיא על לחם משנה ואף על השומעים חלה הברכה באופן של ברכה על לחם משנה, וזה הוא דבר חידוש שהברכה גופא בשבת שונה בין ברכה על ככר א' לבין ברכה על ב' ככרות.

אמנם לכאורה חידוש זה מתבאר גם בדין ברכה על ככר שלם כשלפני המסובים יש פרוסות בלבד שגם בזה מהני ברכת המברך על השלם גם עבורם ונחשבת לברכה מעולה יותר ואינם רשאים לאכול מהפרוסה שלפניהם. אך בזה שהם אוכלים מהככר שלו השלימה נמצא שהם ברכו ג"כ על השלימה וממנה אוכלים, משא"כ בלחם משנה כיון שאינם אוכלים משני הככרות רק מאחד מהם, חידוש הוא שמצטרף הלחם שלפני הבוצע לשומעים להחשב כלחם משנה.

ומזה עולה שבאכילת אחד משני הככרות שעליהם ברך הבוצע נחשב לאכילה מלחם משנה כיון שפת זו היא אחת משניים, ולכך לא מהני השלם שלפניהם אם אין לכאו"א ב' ככרות.

אך באשל אברהם (בוטשאטש) כתב שיוצאים המסובים יד"ח לחם משנה אע"פ שמברכים כ"א בפ"ע, ואע"פ שאין לפנייהם ב' ככרות די להם בזה שיאכלו מהפת של הבוצע שבצע גם עבורם מלחם משנה ואע"פ שבשעת הברכה לא היה לפנייהם מוציאם הבוצע מדין שליחות. ולפ"ז אין זה כלל דין בברכה כי אם שיאכלו מלחם משנה.

ובקרוב נתנאל (פסחים פ"י סט"ז סק"ה) כתב, דבשבת אם רצה כל אחד לאכול ממכרו צריך שיהא לפניו שתיים משום לחם משנה. ומכאן נראה כשהמסובין צריכין לככרו של בעה"ב בשבת ויו"ט צריכין לכוין לצאת בברכת המוציא כמו בקידוש ובעה"ב צריך לכוין להוציא המסובין, דבעינן דעת שומע ומשמיע ואז הוי כאלו כל המסובין היו בוצעים על לחם משנה, כמו שמוציא הבעה"ב את המסובין בכוס של קידוש ודי להם בעניית אמן ה"ה בברכת המוציא עכ"פ בשבת אם אין להמסובין לחם משנה יענו אמן ולא יברכו ברכת המוציא.

וכתב בשו"ת הג"ר טיאה וייל מבנו של הקרבן נתנאל (או"ח סי' כ"ו) שראה שאביו חזר בו וס"ל שכל אחד מהמסובים יברך לעצמו וא"צ לצאת מהמברך רק שיאכלו מהלחם משנה, ופוק חזי מאי עמא דבר, עכ"ד.

ובחיי אדם (כלל ז ס"ב) כתב, ונכון לנהוג שזה שבוצע יכוין לפטור בברכת המוציא כל המסובין וגם יאמר להמסובין שיכוונו לצאת בברכתו כדי שכולם יצאו בלחם משנה. ולפי דבריו אם לא יצאו המסובים בברכתו לא יצאו יד"ח לחם משנה. ולמבואר צריכים לאכול דווקא ממכרו ולא מפת שלפניהם דבעינן ב' תנאים לצאת יד"ח לחם משנה גם בשמיעת הברכה לצאת יד"ח מהמברך וגם לאכול ממכרו דווקא.

³ וכך חילק הרב יצחק כהן

דין שכר שדכנות בשידוך שהתחיל ע"י אחד ונגמר ע"י אחר

אולם בתשובת שב יעקב (ח"מ סי' י"א), כתב השואל לחלק בזה דאם המתחיל אף שלא היה יכול לגמור, מכל מקום הוא היה הממציא לשידוך הלז, שעל ידו נתגלה הדבר, ובאו שדכנים אחרים, או אותו צד שהיה מרוצה להשידוך מעמיד אחרים אשר דבריהם נשמעין יותר לצד השני, הן על ידו הן על ידי שום גרמא, בודאי דיש לו דין מתחיל, וזה הכלל באופן שאפשר לומר, אילולי שהיה זה המתחיל אשר התעורר לזה, לא היה עולה על דעת אחרים לדבר שידוך הלזה, אם כן ודאי מחויב ליתן להמתחיל כפי המנהג, מה שאין כן אם הגומרים נתעוררו מעצמם לאותו שידוך, וסוברים לפי דעתם שהם הראשונים, אם כן המתחיל לא עשה שום פעולה טובה בזה, והואיל שבעל דבר אינו מרוצה על ידו, ואילולי שבאו האחרים היה נשתקע הדבר, והשדכנים האחרים באו מעצמם ולא יודעים שום דבר מהמתחיל, אם כן אין שום טעם ליתן לו דבר.

והוכיח השב יעקב חילוק זה מהא דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, דהא חזינן בעצמות יוסף שכיון שגם לולא המתחיל היתה מתקיימת המצוה אין המצוה נקראת על שם גומרה, וה"ה בדין המתחיל בשדכנות, שאם גם בלעדיו היה מתקיים השידוך אין השידוך נקרא על שמו, משא"כ אם המתחיל היה הממציא לדבר, ואי לאו המצאתו אפשר דלא היו הגומרים מסקי אדעתייהו, א"כ ודאי ראוי לו שכר המתחיל על כל פנים, ע"ש.

דעת האגרות משה דאין להוכיח מאין המצוה נקראת אלא ע"ש גומרה לדיני שדכנות

אמנם באגרות משה (ח"מ ח"א סימן מ"ט) כתב שאין שום מקום שלא ליתן שכר לזה שהתחיל השידוך, שהרי צריך ליתן לפועל אף שלא ברשות מה שהנהו, וכ"ש כשהיה ברשות.

וכתב לדחות הראיה מהא דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, דאדרבה חזינן שנתן הקדוש ברוך הוא שכר גדול למשה כמפורש במתני' (שם ט: ט) שלכן וזה שלא נתעסק בו אלא המקום, וא"כ אדרבה משם ראייה שגם המתחיל יש לו שכר. ומה שאמרו שאין המצוה נקראת על שמו, אין זה ענין כלל לתשלום שכר על ההתחלה, אלא על חשיבות המעשה, שהמתחיל נחשב עשייתו רק על מה שעשה, והגומר נחשב לו גם כהמתחיל.

ועי"ש עוד שהאריך בזה, וכתב שדוקא אצל משה שמה שנאנס להשלים המצוה היה קצת ע"י גרמתו, דהרי ע"י מעשה דמי מריבה לא נכנס לארץ, אבל דוד נאנס לגמרי אחר שידע מנתן הנביא שאסור לו לבנות הבית, ולא היה שום חטא עליו אף באונס על מה שלא גמר, וא"צ שום כפרה ושום עונש ע"ז, לכן נקרא על שמו משום שהמתחיל הוא העיקר.

וסיים האגרות משה דבריו דיש למילף מזה לכל מתחיל בדבר שלא שייך שיגמור שנחשב על שמו, אבל כל זה אין שייך לתשלומי שכר שחייבין בין להמתחיל בין להגומר כדבארתי, אך מסברא צדק השב יעקב בחילוקו שאם הגומר לא הוצרך להמתחיל דבעצמו אסיק אדעתיה אינו חייב לו, דלמה שבארתי ודאי אין לו דהרי לא נהנה כלום מעבודתו, עכ"ל.

חילוק בין מצוה המוטלת על הציבור למצוה המוטלת על היחיד

אמנם נראה אף לולא דברי האגרות משה דאף אם הדין דין אמת, מ"מ אין להוכיח מדין אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, דנראה דיש לחלק חילוק גדול בין מצוה המוטלת על היחיד למצוה המוטלת על הציבור, שמצוה המוטלת על היחיד שצורתה שהיא נעשית על ידי אדם אחד, בזה אם אחד התחיל במצוה מוטל עליו לגמור את המצוה, ואם לא גמר את המצוה אין המצוה נקראת על שמו, משא"כ במצוה המוטלת על ציבור, שמלכתחילה כך היא צורתה של המצוה שתהא נעשית ע"י כמה אנשים, בזה אין המצוה נקראת על שם גומרה, ואין אחד מאבד את חלקו ע"י שלא גמר את המצוה.

וע"פ חילוק זה נראה דאין להקשות מבנין בית המקדש להעלאת עצמות יוסף, דשאני בנין בית המקדש שאין אחד שמוטל עליו באופן פרטי לבנות את בית המקדש, וכל צורת המצוה היא שתהא נעשית ע"י כמה אנשים,

ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם (יג, יט)

בביאור החידוש שצריך להשלים המצוה

איתא בגמ' (סוטה ג:) כתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו', א"ר חמא בר חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו.

והנה משה היה אנוס במה שלא גמר את המצוה, שהרי מה שלא קבר את יוסף היה זה משום שלא נכנס לארץ ישראל, ואעפ"כ אין המצוה נקראת על שמו, והביאור בזה דאף דלענין מצוות ליכא בזה חיסרון אם המצוה מתקיימת ע"י שניים, דכ"א מהם הוא שותף בעשיית המצוה, והעיקר שנתקיימה המצוה מבין

שניהם, מ"מ היכא שהוא עושה רק לתחילת המצוה והשני משלים את המצוה הרי שהמצוה נקראת על שם הגומר אותה, ואע"פ שמבלעדי הראשון לא היתה המצוה מתקיימת, מ"מ הכל הולך אחר גמר המצוה, ואינו דומה להיכא ששניים עשו את המצוה מתחילה ועד סוף.

הקו' מדוע בנין בית המקדש נקרא ע"ש דוד אע"פ ששלמה גמר המצוה

והקשו על זה ממדרש ילקוט תהלים (רמז השי"ג) מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, וכי דוד בנאו והלא שלמה בנאו, אלא אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וחשבת לבנותו כו', וקשה דכיון דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, א"כ מדוע נקרא בנין בית המקדש על שם דוד, והלא שלמה הוא זה שגמר את המצוה.

וביאר בשו"ת שב יעקב (ח"ב סימן י"א) דיש לחלק בין מקום שולול המתחיל לא היתה מתקיימת המצוה כלל, דבזה המצוה נקראת על שמו של המתחיל, ומה שאמרו שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה היינו דווקא באופן שגם לולא שאותו אחד התחיל המצוה היו אחרים מתחילים המצוה, דבזה אין המצוה נקראת על שמו כיון שלא הוא עשה את המצוה וגם בלעדיו היתה נעשית המצוה.

ועפ"ז ביאר דגבי עצמות יוסף, בלא שמשה היה מתחיל להתעסק בעצמות יוסף גם כן היתה מתקיימת המצוה על ידי אחרים, שהרי ישראל היו מושבעים להעלות איתם את עצמות יוסף, רק דאמרו הניחו לו כבודו בגדולים כדאיתא התם, ולכן בזה המצוה נקראת על שם הגומר, מה שאין כן בבנין בית המקדש דלא נקבע זמן קבוע לבנין, ואי לאו להתעורר דוד אפשר לא היה מתעורר מלך אחר, כמו שלא התעורר שאול, א"כ נמצא שולול דוד לא היתה מתקיימת המצוה, ולכן אע"פ שלא הוא עשה את המצוה, מ"מ מתייחסת היא אליו ונקראת על שמו משום שבלעדיו לא היתה נעשית המצוה.

דין שידוך שהתחיל על ידי אחד ונגמר על ידי אחר

ועל פי זה למד השב יעקב חידוש דין להלכה, דהנה בפתח תשובה (ח"מ סי' קפ"ה סק"ג) דן בענין אחד שהציע שידוך, אך הצדדים הכניסו אדם אחר שינהל את השידוך והוא זה שהביאו לידי גמר, והשאלה היתה האם זה שהציע את השידוך צריך לקבל דמי שדכנות כיון שהוא זה שהציע את השידוך.

והביא מתשובת נודע ביהודה (תניינא ח"מ סי' ל"ו) שכתב שכיון שבשידוכים יש הרבה פרטים שצריך לנהל בעת עשיית השידוך כמו התחייבות מזונות ודירה ובגדים ומתנות, וכמה פעמים בשביל דבר קטן מתפרדת החבילה ונתבטל השידוך, לכן כל זמן שלא השווה אותם השדכן הראשון בכל הפרטים, עד שלא נשאר שום דבר גדול או קטן שצריך לדבר בזה, עדיין לא נגמר השידוך על ידי השדכן, ואם אחד מהצדדים מכניס את אוהבו או קרובו לגמור הדבר, אפילו היה ביכולת של השדכן הראשון להשוותם גם כן בפרטים הללו, אין להשדכן הראשון על הצדדים רק תרעומת, אבל לא שום דין ומשפט כלל, ע"כ. והיינו דמעיקר הדין המתחיל אין לו שום זכות ממון, אלא שמצד התקנה שיש במדינה יכול לקבל איזה חלק.

כמה הערות בדיני קדימה בברכות פת הבאה בכסנין

מיעוט הקמח שבה, יש להקדים לברך על עוגת השמרים מאשר לברך על הטורט, ולהנ"ל אם שייכא דברי הרשב"א דאינו בדין שיצא מה שאינו חשוב את החשוב, אם הקדים וברך על טורט בלי כוונה בהדיא על השמרים צריך לחזור ולברך על עוגת השמרים.

הקדמת ברכת ופלים ועוגה

בשו"ע סי' קס"ח סעי' ו' מבואר דמדינא צריך לברך על כזית פת הבאה בכסנין ברכת המוציא לחם מן הארץ וברכת המזון, והקלו בהם משום שאין דרך לקבוע עליהם סעודה, שאם אינו קובע עליהם סעודה מברך בורא מיני מזונות, ובסעי' ז' ביאר מהו פת הבאה בכסנין ויש בזה ג' דעות י"א שהוא פת הממולאה בפירות, י"א שהוא עיסה שמוערב בה מי פירות, וישאומרים שהוא פת הנאכלת בכסיסה, ומסיק המחבר דהלכה כדברי כולם וכל שיש בו אחד מאלו מברך עליו בורא מיני מזונות ולא המוציא.

ולענין לאכלם בתוך הסעודה, כיון שיתכן שדינם כפת גמור ויוצאים בהם בברכת המוציא, דן בביאור הלכה שם ד"ה טעונים ומסיק שאין לברך עליהם בתוך הסעודה, ואם הוא ממולא במי פירות המברך לא הפסיד כיון שלדעת רוב הפוסקים זהו פת הבאה בכסנין שאין יוצאים עליה בברכת הפת.

ובס"ק ל"ח כתב המשנ"ב לגבי 'וואלאפלאטקס' והוא כעין ופלים שלנו שעושים אותם מבלילה רכה וכיון שהם דקים מאד מתקשים באפיה ונאכלים במעין כסיסה, דעליהם אין לברך המוציא אפילו אם קבע עליהם סעודה משום שאין עליהם תורת לחם לגמרי.

ולדבריו ה"ה בתוך הסעודה צריך לברך עליהם מזונות (כשאינם נאכלים בתוך הסעודה עצמה באופן שטפלים לפת) דלא יצאו בברכת הפת, ובפרט בוופלים שלנו שהם מעורבים עם מי פירות ואולי גם נחשבים לממולאים בפירות שמתקיימים בהם תנאי פת הבאה בכסנין לפי רוב הדעות, אינם נפטרים בברכת הפת וצריך לברך עליהם מזונות באמצע הסעודה.

ומעתה, אם היו לפנינו ופלים ועוגה שאין בה כל תנאי פת הבאה בכסנין כמו עוגת שמרים שאינה נאכלת בכסיסה, או עוגת טורט שאינה ממולאת ולא נאכלת בכסיסה, לכאורה צריך לברך על הוופלים שברכתם מזונות בודאי ולפטור בהם את מה שהוא ספק מזונות, וכן נהגו העולם להקדים את הברכה על הוופלים ולא על העוגה.

אמנם להלן שם בס"ק ע"ו ברך על הפת המוציא פוטר את הפרפרת, בירך על הפרפרת מזונות לא פטר את הפת שברכתה המוציא, וכתב משנ"ב סק"ב שאם בירך על הפרפרת לא פטר את הפת הוא אף אם כיון בפירוש לא מהני, והוא משיטה מקובצת, ובשעה"צ ביאר טעמו שאף שבעלמא אם בירך על הפת מזונות יצא, כל זה הוא במקום שאין לברכה על מה לחול, אבל אם הברכה חלה על מידי וכגון הכא שבירך על הפרפרת לא מהני להוציא את הפת שאינה ברכתה הראויה.

ואם כן, באופן כזה שברכת הוופלים היא ודאי מזונות, וברכת העוגה תליא במח' הפוסקים ולדעת כמה פוסקים ברכתה המוציא, לא יועיל מה שמברך מזונות על הוופלים לפטור מה שברכתו המוציא אפילו כשמכוון עליו בהדיא, והיינו דאף שבעלמא מברכים על עוגה מזונות הוא משום שגם לדעת הסוברים שברכתה המוציא מכל מקום כשמברך עליה מזונות יצא וכמבואר בביאור הלכה סי' קס"ז סעי' י' ד"ה במקום, אך כל זה הוא כשמברך עליה וכוונתו עליה, אך הכא שמברך על מה שברכתו מזונות לא נפטר בזה מה שברכתו המוציא, ולפי זה יש להקדים את הברכה על העוגה ויפטור בזה את הוופלים שברכתם מזונות בודאי, ועיי'.

הקדמת פרוסת פת הבאה בכסנין למעשה קדירה שלם

כתב הרמ"א בס"א סעי' ה' בדיני קדימה בברכות, שכל דיני קדימה הוא באופן שרוצה לאכול שניהם לכן יש להקדים החביב או החשוב, ועוד כ' שדיני קדימה הם לכתחילה, אבל אם עבר והקדים אחד לחבירו אינו צריך לברך שוב על מה שהיה עליו להקדים, ובלבד שיהיה דעתו עליו בברכתו, ובמשנ"ב ס"ק ל"ב כ' שאפילו היו שניהם לפניו בשעת

ברכה בעינן שיתכוון בפירוש לפטור, דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אלא בכוונה, אבל אם בירך על החשוב פוטר את שאינו חשוב אפ"ל לא נתכוון בפירוש לפטור כיון שהיה מונח לפניו על השלחן בשעת ברכה עכ"ד. ומקור דבריו הם מהרשב"א בתשו' הביאו

בית יוסף שאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב אא"כ כיוון עליו בהדיא.

והגר"ז בסדר ברכות הנהיין פ"ט סעי' ז' כתב שדברי הרשב"א הם גם כלפי קדימה של פת הבאה בכסנין למעשה קדירה, שאינו בדין שיפטור מעשה קדירה את הפהב"כ כיון שמעשה קדירה לגבה אינו נחשב לדבר חשוב דאינו חייב בחלה ואין בו קביעות סעודה לגבי ברכת המזון ע"ש.

לפי זה, באופן שנמצאים לפניו פת הבאה בכסנין שברכתה מזונות כמו חתיכת עוגה וכיו"ב, ומעשה קדירה כמו קוגל איטריות וכמו שמצוי בקידושים ובשאר שמחות, לא מיבעי צריך להקדים לברך מזונות על הפת הבאה בכסנין דהיא חשובה מהמעשה קדירה, אלא אף אם טעה וברך על הקוגל לא פטר בזה את העוגה למרות שהם לפניו כל שלא כיוון להדיא לפטורם.

והנה, פשטות דברי הרמ"א שכתב דבריו על כל דיני קדימה של חביב וחשוב נראה שהוא גם על מעלת שלם, ולעיל מינה במשנ"ב סק"ד כ' שבמה שאינו ממין שבעה שלם עדיף מחביב, ולדבריו נמי אם בירך על החביב החביב לא פטר את השלם אף שהוא לפניו כל שלא כיון.

ולפי זה יש לדון באופן שמונחים לפניו חתיכת עוגה ומעשה קדירה שהוא שלם כמו חטיף 'ביסלי' או שקדי מרק, דבכה"ג יש מעלה לשלם לעומת החביב, וכנגד זה יש מעלה לפת הבאה בכסנין שהיא דומה לפת לענין קביעות סעודה, ולדברי הגר"ז שנקט שדברי הרשב"א שייכים גם בקדימות זו של פהב"כ לעומת מעשה קדירה, אם יברך על אחד מהם ולא יכוון בהדיא על המין הנוסף לא יוציאנו בברכתו, וכיון שלא בריא לכאו' מה קודם למה צריך להקפיד בכל מקום שמברך שיכוון להדיא על מה שלפניו ולא יכנס לספק ברכות דיעבד.

הקדמת ברכה על פהב"כ קודם לטורט

כתב בביאור הלכה סי' ר"ח ס"ט ד"ה ואם עשה בשם הפמ"ג שם משב"ז ס"ק י"ב, שאם יש לו פת אפ"ל אינה נקיה מה' מיני דגן, ופת שמוערבים בה גם קמח דוחן או שאר מיני קטניות, עדיף לברך על הפת שאינה נקיה מאשר על הפת המעורבת. וכעין זה כתב הפמ"ג בס"א ר"א משב"ז ס"ק י"א בשם אליה רבה ס"ק י"ד לענין תבשיל, שאף שברכה על חיטה קודמת לשעורה, מ"מ אם יש תבשיל שעורה לבד ותבשיל של מעט חיטה ומעורב בו שאר מינים, תבשיל של שעורה עדיף ע"ש.

ומבואר מזה שכשהחיטה מעורבת עם מינים אחרים אין בה מעלת מיני שבעה ומה שמברכים עליה מזונות הוא משום שיש בה מחמשת מיני דגן, וה"ט דמין שבעה הוא כשהמין כולו עשוי ממנו ולא כשמעורב במינים אחרים.

ולפי זה גם בפת הבאה בכסנין צריך להקדים את המין שכולו או רובו מחיטה על פני מה שמעורב בו עוד מינים אחרים ויש בו מיעוט קמח, וכגון עוגה שבלילת עבה שרובה קמח על פני עוגה שבלילתה רכה מפני

דיני פירות קודם גמר בישולם

הגיע לעונת המעשרות אם לא היה ראוי כלל לאכילה ומתקן מברך שהכל, היה ראוי על ידי הדחק ומתקן מברך העץ [ע"פ מ"ב וביאור הלכה שם].

ז] ומ"מ הנוהג לברך העץ על פירות קודם שהגיעו לעונת המעשרות משויצאו אין למחות בידו [ביאור הלכה שם].

ח] כל הפירות משויצאו וראויים לאכילה ע"י הדחק אם בירך העץ יצא בדיעבד [מ"ב ר"ו ג], ונראה דגם פרי שאינו ראוי לאכילה כלל מחמת קטנותו ומיתקו ע"י בישול וברך העץ יצא, וגם נראה דבפרי משבעת המינים ובירך מעין ג' יצא.

ט] אכל פרי משבעת המינים שהוא ספק אם נגמר בישולו וברך עליו האדמה, כיון שיש להסתפק אם יברך ברכה אחרונה על האדמה ועל פרי האדמה, יאכל פרי אחר משבעת המינים ויברך על העץ ועל פרי העץ וגם יברך בורא נפשות על מאכל אחר ויוצא בזה, ואם אין לו פרי אחר יברך על העץ ועל פרי העץ שהרי יוצא בזה בדיעבד.

י] אשכול ענבים שיש חלק ענבים קטנים וחמוצים הראויים רק ע"י הדחק ברכתם שהכל מספק לכן כשמברך על אשכול ענבים יתחיל לאכול מהענבים הטובים, ואח"כ יכול לאכול הענבים החמוצים כיון שהם ספק העץ, ואם בירך מעין ג' על הענבים הטובים יצא בדיעבד גם על הענבים החמוצים.

יא] ירק שלא נגמר פריו ברכתו שהכל [מ"ב ר"ו י"ג], ואם בירך האדמה יצא [וכמו בפרי העץ שלא נגמר פריו שיצא בדיעבד בהעץ], וגם ירק שהגיע לעונת המעשרות שאינו ראוי לאכול רק ע"י הדחק ברכתו שהכל, ואם בירך האדמה יצא, ואם מתקו ע"י בישול ברכתו האדמה [וכנ"ל בביאור הלכה שם ד"ה ושאר].

יב] עגבניות קטנות ירוקות שהחמיצו אותם ברכתם שהכל [באור לציון כתב כיון שלא הגיע לעונת המעשרות ברכתם שהכל].

יג] לבבות דקל ברכתם האדמה כדין הקורא דקי"ל שברכתו האדמה משום דלא נטעי אינשי על דעת הקורא, למרות שהיום יש מקומות שנטועים אותם הרבה לצורך מסחרי אין זה מסתבר שעיי"ז נחשב פרי כיון שלאילן זה יש גם פירות רגילים שטעימים לאכילה אין עיקר הפרי הלבבות דקל וממילא נשאר שברכתו האדמה, ולגבי ברכה אחרונה יש לעיין אם שייך כאן הנדון אם יש ברכה מעין ג' של על האדמה ועל פרי האדמה או שלא תיקנו מעין ג' רק בעיקר הפרי ולא בדבר שלא נטעי אינשי על דעת כן.

יד] דין פרי שלא נגמר בישולו הוא גם לענין ברכת שהחיינו, וי"א דגם אחר שהגיע לגמרו אם אינו טוב למאכל לגמרי אין מברך עליו שהחיינו [רכ"ה ז, ומ"ב י"ב].

טו] פרי הפאפיה ברכתו האדמה.

א] על פרי העץ מברך בורא פרי העץ, מעת שחל עליו שם פרי, וגם אם כבר ראוי לאכילה צריך שיגדל שיעור מסויים כדי שיחול עליו שם פרי, ולדעת השו"ע כל הפירות משיצאו, חוץ מענבים שאין לזה פרי עד שיגיע לכפול הלבן, ולהרמ"א גם חוץ מחרובים ששיעורם משישרשו וזתים ששיעורם משיעלה הנץ סביבם [שו"ע ר"ב ב] ובזמנינו שיעור ענבים משישבשלו ויהיו ראויים לאכילה [מ"ב שם].

עומקה של הלכה הגאון רבי ישראל משה בלוי שליט"א רב ביהכ"ס הגדול תורה ותפילה ומרבני בית ההוראה

ב] תנאי נוסף לברכת בורא פרי העץ שיהיו ראויים לאכילה ולכן פרי שמחמת קוטנו אינו ראוי לאכילה כלל אין מברכים עליו כשאוכלו גם אם כבר הגיע לשיעור פרי הנ"ל, וגם אם מיתק אותו ע"י בישול ברכתו שהכל, אבל אם ראוי לאכילה ע"י הדחק לדעת

השו"ע ברכתם העץ, וי"א דפרי הנאכל רק ע"י הדחק ברכתו שהכל, ורק אם מיתק אותו ע"י בישול ברכתו העץ [מ"ב ר"ב ס"ק י"ח].

ג] יש חולקים בעיקר דין זה וסוברים דכל הפירות גם כשראויים לאכילה ע"י הדחק אין מברכים עליהם בפה"ע עד שיגיעו לשיעור עונת המעשרות [ביאור הלכה ר"ב ד"ה ושאר ושה"צ ט"ז], ושיעור עונת המעשרות יבואר בדין הסמוך, וקודם לכן מברך האדמה, ולדעה זו קודם שיעור זה גם אם מיתק הפרי ע"י בישול ברכתו בורא פרי האדמה [שה"צ ר"ב י"ח].

ד] ברמב"ם בפ"ב ממעשרות מבואר כל פרי מה היא עונת המעשרות שלו ובענבים מבואר שם משיראה החרצן שלהם מבחוץ, וכתב בהמשך אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשרות וכאילו הגיע כולו, ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול, ובתמרים משיפתחו כשאור, ובתפוחים והאתרוגים כתב שם משיעגלו מפני שהן ראויין לאכילה כשהם קטנים, והותתים והאוג כתב שם משיאדימו, וכן כל שדרכן להאדים משיאדימו, החרובין משיעשו נקודות נקודות שחורות, וכן כל שדרכן להשחיר משינקדו, ובירק הקישואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות וכל כיוצא בהן חייבין בקוטנן כמו שביארנו, ושאר הירק שאינו ראוי לאכילה עד שיגדיל אינו חייב עד שיהא ראוי לאכילה, וכן רמון שהגיע בה אפילו פרידה אחת כולה חיבור.

ה] להלכה למעשה, כל פרי לפני שהגיע לעונת המעשרות גם אם ראוי לגמרי לאכילה מברך עליו האדמה [ביאור הלכה שם], ואם הוא משבעת המינים יאכל בתוך הסעודה להימנע מספק ברכת מעין ג' [אבן העזר סי' ר"ב כתב דפרי שיש בו ספק אם הגיע לשם פרי דמברך האדמה מספק לא יאכל רק בתוך הסעודה, דיש ספק אם יש נוסח ברכה של על האדמה ועל פרי האדמה, ויש לעיין אם הכונה גם בודאי לא נגמר בישולו שמברך על האדמה ועל פרי האדמה ומשאר פוסקים שלא כתבו דבר זה משמע שנקטו דאין חיוב שבח ארץ ישראל על פרי שלא נגמר בישולו].

ו] ופרי הראוי לאכילה ע"י הדחק גם אם הגיע לעונת המעשרות מברך עליו שהכל מספק [מ"ב שם ס"ק י"ח וביאור הלכה שם], ובפרי משבעת המינים יאכל בתוך הסעודה להימנע מספק ברכה מעין ג', ואם מיתק פרי הראוי לאכילה ע"י הדחק ע"י בישול, בפרי שעדיין לא הגיע לעונת המעשרות, יברך האדמה, ובפרי משבעת המינים יאכל בתוך הסעודה,

המשך 'עומקא דשמעתא' מעמוד 9

בזה לא נאמר הכלל דאין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה, ואין בזה מעלה לגומר יותר מאחרים.

משא"כ בהעלאת עצמות יוסף שאין זה חובת ציבור, אלא כל אחד ואחד בפני עצמו היה מחויב בזה מכח השבועה, א"כ דין המצוה להתקיים ע"י אדם אחד מן הציבור, ואין מוכרח שתקיים המצוה על ידי כמה אנשים, ובוה אין משמעות לזה שהתחיל במצוה אלא לזה שגמר את המצוה.

דוגמא לדבר המצוה שנצטוו ישראל להכרית זרע עמלק, ומצוה זו היא מצוה המוטלת על כלל ישראל, הרי שברור הדבר שאין כוונת התורה בזה שאותו האדם יכרית את כל זרעו של עמלק, אלא כל אחד ממשאל יעשה מה שהוא יכול בקיום המצוה, וכל אחד הוא שותף בזה במידה שווה, ואין מעלתו של הישראל שהרג את העמלקי האחרון גדולה ממי שהרג קודם לכן, דזה כל עיקר תוכן המצוה, והכי נמי במצוות בנין בית המקדש שכך היא צורתה של המצוה דזה מביא חומר וזה לבנים וממעשי כולם יחד תקינים המצוה לבנות בית המקדש, בזה אין מעלת האחרון גדולה מן הראשון.

ולפי זה אין הוכחה לחילוק שחילק השב יעקב בדיני שדכנות, דלעולם אין החילוק בין אם גם בלעדי הראשון היתה נעשית המצוה, אלא החילוק הוא אם צורת המצוה שמתקיימת ע"י אחד, למצוה שצורתה שמתקיימת ע"י כמה אנשים.

בהא דבקרבנות אין המצוה נקראת על שם גומרה

ונראה להכריח חילוק זה דהנה המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה פרק י"ח) הקשה על עיקר הדבר שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, שהרי הכהנים שהיו מקריבין הקרבן היה נחלק העבודה לכמה כהנים, ולמה לא אמרינן מי שהתחיל במצוה אומרינן לו גמור המצוה.

ותירץ ז"ל, ואין זה קשיא דהתם בודאי הכהן העובד הוא רוצה לגמור המצוה רק שאין רוצים להניח לו שיגמור הוא ויעשה הכל, כי לא אמרו מי שהתחיל במצוה אומרים לו גמור רק שהוא לא יעשה זה מעצמו, אבל אם אין מניחין לו כי אחר גם כן רוצה לעשות המצוה בזה אינו מדבר כלל, עכ"ל.

ואינו מובן כ"כ מה שתירץ, דהרי מה שאמרו שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה זה איירי גם באופן שהיה אנוס מלגמור המצוה, וכמו אצל משה רבינו שהיה אנוס מלגמור המצוה של קבורת יוסף ואעפ"כ אין המצוה נקראת על שמו, וא"כ בכהן שהתחיל להקריב ואח"כ כהן אחר השלים המצוה, לכאורה הוא הפסיד המצוה, ואע"פ שהיה אנוס בדבר מטעם שאין מניחים אותו לגמור המצוה.

ונראה הביאור בזה דאין עיקר הטעם בקרבנות משום שהיה אנוס מלגמור המצוה, אלא עיקר הטעם הוא משום שהמצוה מוטלת על ציבור הכהנים, וכך היא צורתה שתהא נעשית ע"י כמה כהנים, ולכן אין גריעותא במה שהוא לא השלים את המצוה, וזה שורש דברי המהר"ל שאם אין מניחין לו כי אחר גם כן רוצה לעשות המצוה, בזה אינו בכלל הא דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה.

עמק הברכה

ברכת מזל טוב נשגר קמיה

ידידנו החשובים לרגל השמחה השרויה במעונם:

הגאון רבי מאיר הייזלר שליט"א אב"ד גני איילון לנישואי הבת

הרה"ג **רבי בנימין יעקבי שליט"א** לאירוסי הבן

הרב **הלל אונגר שליט"א** להיכנס הבן לעול תומ"צ

הרב **שלמה זלמן ברגמן שליט"א** להולדת הבן

הרב **ישעיהו זוננשיין שליט"א** להולדת הבת

הרב **חיים רובינשטיין שליט"א** להולדת הבת

יה"ר שיזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח

נושאים לכתיבת חידו"ת בשבוע הבא פרשת יתרו

- מילת גירות (פי"ח פ"ט, סנהדרין צד. ועי' יבמות מו ושבת קלז:).
- הודאה על נס (פי"ח פ"י, ברכות נד.) • קרבן הגר (פי"ח פ"ב)
- סעודת ברית מילה (פי"ח פ"ב וברמב"ן) • הלכות דיינים (פי"ח פכ"א, ועי' שבועות ל:)
- גמילות חסדים ולפנים משורת הדין (פי"ח פ"כ, ב"ק צט.) • טבילת גירות (פי"ט פ"י, יבמות מו: ועיין ביו"ד סי' רס"ח ובשו"ת רדב"ז החדשות סי' תל"ד) • בעל קרי בדברי תורה וטבילת עזרא (פי"ט פט"ו ברכות וירושלמי ברכות פ"ג ה"ד) • קבלת התורה בכפייה (פי"ט פ"ו, שבת פח.) • אלו ואלו דברי אלוקים חיים (פ"כ פ"א, חגיגה ג.) • אמונה בה' וענייני עבודה זרה (פ"כ פ"ב) • שבועת שוא, מוציא ש"ש לבטלה, ברכה לבטלה, ברכה שאינה צריכה (פ"כ פ"ז) • זכור את יום השבת (פ"כ פ"ח, עי' רש"י ורמב"ן ובביצה טז.) • קידוש בשבת והבדלה (פ"כ פ"ח, ברכות כ: פסחים קו. וק"ו:)
- מלאכות שבת (פ"כ פ"י) • מוקצה בשבת (פ"כ פ"י, פסחים מז:)
- שביתת בנו (פ"כ פ"י וברמב"ן, ועי' מנ"ח מצוה ל"ב אות י"ט) • מחמר ושביתת בהמתו (פ"כ פ"י, שבת קננ:)
- כיבוד אב ואם (פ"כ פ"ב) • לא תנאף (פ"כ פ"ג) • לא תגנוב (פ"כ פ"ג) • עדים זוממין (פ"כ פ"ג, מכות ד:)
- לא תחמוד (פ"כ פ"ד) • עשיית צורות וציורים (פ"כ פ"כ, ע"ז מג:)
- הלכות המזבח (פ"כ פכ"ג, זבחים סב.)

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי שמואל קוקבקה שליט"א

לע"נ מרת רבקה ב"ר אברהם שמואל קורלנסקי ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי עזרי יהל שליט"א

לברכה והצלחה

ומילוי משאלות לבו בכל מילי דמיטב

ניתן לשלוח חידו"ת לעלון עד יום חמישי בצהריים למייל bal150150150@gmail.com

לתועלת הלומדים נא לא לשלוח חידושי תורה באורך של יותר מ- 1500 מילים ותגובות באורך של יותר מ- 800 מילים

הוצאות הדפסת הגיליון מרובות, הציבור הק' מתבקש להשתתף בהוצאות בנדבת לבו ובתרומת ידו

ניתן להנציח לע"נ לרפואת או לרגל שמחה וכדו', לתרומות נא לפנות לרב יעקב ישראל יהל או לרב יוסף איצקוביץ

וכן ניתן לתרום באשראי בנד"פ ל"ביהמ"ד הגדול חניכי הישיבות גני איילון" בקטגוריית "בעמק איילון"

את העלון ניתן לקבל במייל הנ"ל או במאגר העלונים של בינינו ושל דרשו